

Оксана Капліна

докторка юридичних наук, професорка,
академичка НАПрН України,
завідувачка кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(Харків, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3654-673X>
o.v.kaplina@nlu.edu.ua

Ігор Парфіло

кандидат юридичних наук, адвокат,
докторант кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(Харків, Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5788-2268>
i.v.parfyo@nlu.edu.ua

УДК 343.13

ПРОБЛЕМИ ТИМЧАСОВОГО ВИЛУЧЕННЯ ТА АРЕШТУ КРИПТОАКТИВІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

АНОТАЦІЯ. У статті розглядаються актуальні для сучасної правозастосовної практики проблеми, пов'язані з тимчасовим вилученням та арештом криптоактивів у кримінальному провадженні. Автори наводять переконливу аргументацію, яка демонструє, що привабливість сучасних віртуальних цифрових технологій зумовила оперативне реагування українського фінансового ринку на інноваційні винаходи та не лише сприяла їх активному запровадженню в фінансове життя, а й забезпечила Україні п'яте місце у глобальному рейтингу використання криптовалют у світі. На основі узагальнення практики правоохоронних органів автори зазначають, що попри те, що віртуальні активи стали потужним імпульсом для фінансових інновацій, держава стикається з викликами безпекового характеру, очевидними загрозами, що потребують не лише осмислення, а й законодавчого реагування. Відтак у статті актуалізуються проблеми, які постають перед органами охорони правопорядку та судами, пов'язані з інкорпорацією віртуальних активів у механізм кримінального процесуального доказування. Автори акцентують увагу на термінологічних викликах, що супроводжують формування нового правничого дискурсу: терміни, які ще донедавна вважалися усталеними, нині переглядаються, а термінологічний апарат продовжує перебувати на етапі становлення. Зокрема, це стосується таких понять, як "актив", "цифровий актив", "віртуальний актив", "криптовалюта", "криптоактив". Провідним фокусом дослідження є актуалізація правових викликів, що супроводжують тимчасове вилучення та арешт криптоактивів у межах кримінального провадження. Автори акцентують увагу на трьох ключових проблемах правозастосовного характеру: ідентифікації власника криптоактиву; встановленні процесуального порядку їх вилучення та арешту, а також визначенні можливості засто-

сування конфіскації криптоактиву як форми покарання або способу реалізації цивільного позову в межах кримінального процесу.

Ключові слова: кримінальне провадження; кіберзлочини; заходи забезпечення кримінального провадження; кримінальне процесуальне доказування; цифрові докази; віртуальні активи; арешт криптоактивів; належна правова процедура; фінансово-економічна безпека; національна безпека.

Наприкінці минулого століття глобальна економіка увійшла в новий етап еволюції – цифровий. Цей період ознаменувався динамічним поширенням інформаційно-комунікаційних технологій у різноманітні сфери суспільного життя. У цьому контексті фінансовий сектор посів особливе місце, адже інноваційні цифрові інструменти не лише трансформували механізми управління державними фінансами в багатьох країнах, а й відкрили нові горизонти для бізнесу – зокрема у сфері платежів, кредитування, інвестицій та інших фінансових операцій. Стрімкий розвиток цифрових новацій сприяв появі та швидкій популяризації “віртуальних валют” як доволі зручного, універсального інструменту мобільного обміну, здатного забезпечити миттєві розрахунки та ефективне управління активами в цифровому середовищі.

Фінансова перспективність і швидке розширення географії ринку криптоактивів сприяли реагуванню Ради ЄС, яка 31 травня 2023 р. ухвалила Регламент (ЄС) 2023/1114 Європейського Парламенту та Ради про ринки криптоактивів та про внесення змін до Регламентів (ЄС) № 1093/2010 та (ЄС) № 1095/2010 і Директив 2013/36/ЄС та (ЄС) 2019/1937¹.

На стрімке розширення цифрового фінансового простору та незворотність процесів, пов’язаних із його глобальною інтеграцією, виразно вказують світові тенденції. Так, лише за п’ятирічний період – з 2020 по 2025 р. – загальна капіталізація ринку криптовалют зросла у 15 разів: від 200 мільярдів до 3 трильйонів доларів США, а кількість монет, що перебувають під моніторингом, перевищила позначку у 16 тисяч².

Привабливість сучасних віртуальних цифрових технологій зумовила оперативне реагування й українського ринку на інноваційні винаходи та сприяла їх активному запровадженню у фінансове життя. У 2020 р., за даними Міністерства цифрової трансформації, Україна посідала 1-е місце у світі з використання криптовалют³. За аналітикою американської компанії “Chainalysis” на підставі дослідження “Глобальний індекс сприйняття криптовалют за 2023 р.”, натеper Україна входить у перші 20 держав (із 154) за використанням криптовалют різного рівня, посідаючи 5-е місце у глобаль-

¹ Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets, and amending Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937 <<http://data.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj>> (accessed 24.07.2025).

² Графіки глобальної капіталізації ринку криптовалют (CoinGecko) <<https://www.coingecko.com/uk/global-charts#>> (дата звернення 23.07.2025).

³ Мінцифри: Україна № 1 у світі з використання криптовалют (01 вересня 2020 р.) <<https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-ukrayina-1-u-sviti-z-vikoristannya-kriptovalyut>> (дата звернення 23.07.2025).

ному рейтингу⁴. Про популяризацію в Україні криптовалют свідчить також той факт, що попит на криптовалюту серед українських чиновників постійно зростає. Так, якщо станом на січень 2018 р. 57 українських чиновників задекларували 34 тисячі 239 біткоїн⁵, у 2022-му було подано 1428 декларацій, у яких задекларовано активів у формі криптовалют⁶, то вже у 2024 р. їх кількість збільшилася до 2100 декларацій⁷. Про те, що Україна не є аутсайдером у використанні сучасних цифрових новацій, свідчить також той факт, що перша у світі електронна трансатлантична угода щодо обміну нерухомості (квартири) на криптовалюту Ethereum з використанням смарт-контракту блокчейну Ethereum була укладена саме в Україні⁸.

З огляду на глобальну динаміку цифровізації можна прогнозувати, що феномен сучасних цифрових технологій, віртуалізація валют (на відміну від фіатної валюти та електронних грошей) та їх широкомасштабне впровадження сприятимуть незворотному їх проникненню в технологічні й соціальні процеси, зумовлюючи революційні трансформації передусім у фінансовому секторі, а криптовалюти дедалі активніше виходитимуть за межі вузького кола політичного істеблішменту та фінансово забезпечених верств і поступово набуватимуть популярності серед ширшого загалу українських громадян.

Однак, хоча віртуальні валюти стали потужним імпульсом для фінансових інновацій, можна вказати на виклики безпекового характеру, очевидні загрози, що потребують не лише осмислення, а й законодавчого реагування. Як зазначається в літературі, метою існування віртуальних валют є створення децентралізованої монетарної системи, яка не регулюється банками і не буде підконтрольна жодному центральному банку світу⁹, а відтак це вже закладає потенційні ризики для фінансової стабільності держави. Крім того, за даними проєкту “Економічна правда”, з 2014 р. до Єдиного державного реєстру судових рішень внесено інформацію про понад 1,5 тисячі ухвал за кримінальними провадженнями, у яких використовуються ключові сло-

⁴ The 2023 Global Crypto Adoption Index: Central & Southern Asia Are Leading the Way in Grassroots Crypto Adoption (Chainalysis, September 12, 2023) <<https://www.chainalysis.com/blog/2023-global-crypto-adoption-index>> (accessed 23.07.2025).

⁵ Богдан Машай, ‘Біткойн і закони: переваги та ризики легалізації криптовалют’ (Слово і Діло, 21 листопада 2019 р.) <<https://www.slovoidilo.ua/2019/11/21/kolonka/bohdan-mashai/finansy/bitkoyin-zakoni-perevahy-ta-ryzyky-lehalizaciyi-kryptovalyut>> (дата звернення 23.07.2025).

⁶ Криptomільйонери в українській політиці: скільки криптовалют задекларували та втратили українські чиновники? (Опендатабот, 12 лютого 2024 р.) <<https://opendatabot.ua/analytics/crypto-officials-2022>> (дата звернення 23.07.2025).

⁷ На 10 % збільшило криптовалют у деклараціях посадовців за рік: хто з українських чиновників задекларував найбільше? (Опендатабот, 2 квітня 2025 р.) <<https://opendatabot.ua/analytics/crypto-2025>> (дата звернення 23.07.2025).

⁸ Ольга Карпенко, ‘Квартира за криптовалюту: перша угода в Україні’ (26 вересня 2017 р.) <<https://ain.ua/2017/09/26/kvartira-za-kryptovalyutu-persha-ugoda-v-ukrayini>> (дата звернення 23.07.2025).

⁹ Г Карчева, С Нікітчук, ‘Віртуальні інноваційні валюти як валюти майбутнього’ [2015] 2 Фінансовий простір 23.

ва “криптовалюта”, Bitcoin та інші назви віртуальних монет. За третиною справ оголошені обвинувальні вироки¹⁰.

У Аналітичному звіті про шахрайство з криптовалютами у 2024 році вже згадуваної нами компанії “Chainalysis”, що спеціалізується на аналізі блокчейн-транзакцій та моніторингу криптовалютного руху, відзначено тенденцію адаптації “незаконних суб’єктів” до змін криптографічного ландшафту. Загальний обсяг нелегальних операцій у криптовалютному просторі сягнув 24,2 мільярда доларів США. Незважаючи на загальне зниження рівня банального шахрайства і крадіжок у віртуальному середовищі, найпоширенішими злочинами залишаються санкційні транзакції, шахрайські схеми, ransomware-атаки (під час яких зловмисники використовують шкідливе програмне забезпечення) та торгівля на darknet-ринках. При цьому простежується зміщення пріоритетів при використанні цифрових валют. Наприклад, від популярного Bitcoin лідерство переходить до стейблкоїнів, що ускладнює процес відстеження фінансових потоків і вимагає вдосконалення правозастосовних механізмів¹¹.

Такі показники, безумовно, свідчать про тенденцію витіснення фіатної валюти з фокусу уваги злочинної діяльності через очевидні переваги віртуальних активів перед звичайними грошовими коштами. Серед них передусім слід зазначити анонімність і безконтрольність переказів, яка уможливорює здійснювати транзакції без відомо державних, правоохоронних органів та за відсутності ідентифікації особи платника.

На сьогодні криптовалюти активно використовуються як 1) засоби чи знаряддя вчинення кримінальних правопорушень, зокрема, як швидкий і безпечний інструмент розрахунку у кримінальних правопорушеннях, пов’язаних із незаконним обігом наркотичних засобів або фінансуванням тероризму; 2) предмет кримінальних правопорушень, пов’язаних із їх викраденням, шахрайським заволодінням, а також 3) неправомірна вигода або необґрунтовані активи. Збільшується кількість слідчих (розшукових) дій, заходів забезпечення кримінального провадження, які так чи інакше пов’язані з криптовалютами та криптогаманцями. У медіа останнім часом збільшується кількість повідомлень щодо накладення арешту на криптогаманці¹². Отже, правоохоронні органи дедалі частіше стикаються з проблема-

¹⁰ Спіймай мене, якщо зможеш. Злочинці дедалі більше використовують “крипту” (Економічна правда, 24 січня 2024 р.) <<https://pravda.com.ua/weeklycharts/2024/01/24/709071>> (дата звернення 23.07.2025).

¹¹ 2024 Crypto Crime Trends: Illicit Activity Down as Scamming and Stolen Funds Fall, But Ransomware and Darknet Markets See Growth (Chainalysis, January 18, 2024) <<https://www.chainalysis.com/blog/2024-crypto-crime-report-introduction>> (accessed 23.07.2025).

¹² Юлія Кузьменко, ‘ВАКС арештував 1,5 мільйона доларів криптоактивів екsgолови Держспецзв’язку’ (Суспільне новини, 30 листопада 2023 р.) <<https://suspilne.media/629278-vaks-arestuvav-15-mln-kriptoaktiviv-eksgolovi-derzspeczvazku>> (дата звернення 23.07.2025); Ростислав Соломаха, ‘Криптовалюта та кримінальні провадження: незвичні кейси судової практики’ (Юридична газета, 23 квітня 2024 р.) <<https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/kriptovalyuta-ta-kriminalni-provazhennya-nezvichni-keysi-sudovoyi-praktiki.html>> (дата звернення 23.07.2025); Гроші на криптогаманець: у Львові викрили схему незаконного виїзду за кордон (Високий замок, 27 травня 2025 р.) <https://wz.lviv.ua/news/533357->

ми, пов'язаними з використанням криптовалют у контексті протиправної діяльності.

Якщо звернутися до актуальних наукових розробок, то можна помітити, що питання, пов'язані з виникненням віртуальних валют, їх класифікацією, зберіганням та адмініструванням, розміщенням, управлінням, наданням послуг з переказом, курсовими коливаннями та особливостями зберігання даних клієнтів, набули за останнє десятиліття статусу пріоритетних напрямів сучасних наукових досліджень. Водночас переважна більшість досліджень зосереджується в межах економічних і фінансових наук, де питання впровадження цифрових інструментів розглядаються крізь призму ринкових процесів, механізмів їх регулювання та інвестиційних ризиків. Особливо активно аналізують виклики та потенціал новітніх цифрових активів фахівці з фінансового та цивільного права: О. Бутнік-Сіверський, О. Вінник, В. Гончарук, О. Дмитрик, Г. Карчева, І. Калаур, Д. Кобильнік, О. Кудь, М. Кучерявенко, Р. Майданик, Є. Смичок, А. Овчаренко, І. Спасибо-Фатєєва та ін. Представники ж кримінально-правових наук лише починають виявляти зацікавленість окремими аспектами цієї проблематики, зокрема тими, що пов'язані з учиненням злочинів із використанням віртуальних активів, застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження, передусім в аспекті захисту прав і законних інтересів осіб, які опиняються у сфері кримінального провадження, здійсненням доказової діяльності та отриманням допустимих доказів у кримінальному провадженні, кримінологічними ризиками тощо.

Метою статті є спроба проблематизувати актуальні для сучасної правозастосовної практики питання, пов'язані з інкорпорацією віртуальних активів у механізм кримінального процесуального доказування, осмислити термінологічне коло, яке нині перебуває на етапі становлення не лише у кримінальному судочинстві, а й у суспільстві загалом. Крім того, метою статті є звернення до найбільш актуальних правозастосовних питань, що постають перед учасниками кримінального провадження у зв'язку з тимчасовим вилученням та арештом криптоактивів. У цьому контексті автори виокремлюють три ключові проблеми правозастосовного характеру: встановлення власника криптоактиву; визначення порядку тимчасового вилучення та арешту криптоактиву; можливість застосування конфіскації криптоактиву як покарання або способу стягнення за цивільним позовом у кримінальному провадженні.

Стрімкий розвиток криптовалют та їх залученість у злочинну діяльність ставить перед судовими та правоохоронними органами одне з ключових завдань – необхідність регулювання їх процесуального статусу у кримінальному провадженні. Насамперед це стосується забезпечення належної про-

цедури їх тимчасового вилучення та арешту, яка, з одного боку, була б здатна забезпечити виконання завдань і дієвість кримінального провадження, отримання допустимих доказів, а з іншого – дотримання прав та інтересів учасників кримінального провадження так, щоб такі обмеження були виправданими та пропорційними меті їх застосування.

Ми підтримуємо твердження В. Бохенко, який, досліджуючи кримінологічні ризики обігу криптовалют, зазначив, що саме ‘технічна складність породжує проблеми правового регулювання феномену криптовалют’¹³. Тому, на нашу думку, питання, пов’язані із визначенням процесуального статусу криптоактивів, порядку їх вилучення та арешту у кримінальному провадженні, мають комплексний характер, який враховує як технічний аспект (специфіку самого криптоактиву, вид гаманця, на якому він зберігається), так і процесуальний – правову підставу для арешту майна відповідно до ст. 170 Кримінального процесуального кодексу України¹⁴ (далі – КПК України).

Перш ніж перейти до розгляду ключових положень, окреслених предметом дослідження, варто визначитися з понятійним апаратом, який застосовуватиметься в межах подальшого аналізу, адже, незважаючи на тривале його використання в науковому та практичному обігу, далеко не кожна особа має сутнісне уявлення про зміст багатьох понять, а тим більше про їх концептуальні відмінності, змішуючи чи ототожнюючи їх у правничому дискурсі. Йдеться про базові терміни, що використовуються в статті: “актив”, “цифровий актив”, “віртуальний актив”, “криптовалюта” та “криптоактив”.

Щодо поняття “активи”, то це доволі широке поняття, а цей термін охоплює різні форми майна, що формують капітал фізичних, юридичних осіб, а також держави. Активи поділяються на фінансові (гроші, депозити, цінні папери, позики) та нефінансові – матеріальні (нерухомість, обладнання) і нематеріальні (авторські права, винаходи, ноу-хау, репутація). У більшості джерел активи розглядаються як ресурси, що мають матеріальну або нематеріальну природу та пов’язані з майновими правами¹⁵. Визначення поняття “актив” саме в аспекті можливості його використання у кримінальному провадженні містяться у п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України “Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів”, відповідно до якого активи розуміються, як ‘кошти, майно, майнові та інші права, на які може бути накладено або накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави або які

¹³ В. Бохенко, ‘Кримінологічні ризики обігу криптовалют’ [2021] 12 Юридичний науковий електронний журнал 237.

¹⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>> (дата звернення 23.07.2025).

¹⁵ О. Бутнік-Сіверський, ‘Цифрові та віртуальні активи: методологія, правові аспекти, нематеріальні ресурси’ [2024] 2 Теорія і практика інтелектуальної власності 95.

конфісковані за рішенням суду у кримінальному провадженні чи стягнені за рішенням суду в дохід держави внаслідок визнання їх необґрунтованими¹⁶.

На нашу думку, ще більш вдале визначення міститься у примітці 3 до ст. 368⁵ Кримінального кодексу України, який під активами розуміє

грошові кошти (у тому числі готівкові кошти, кошти, що перебувають на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах), інше майно, майнові права, нематеріальні активи, у тому числі криптовалюти, обсяг зменшення фінансових зобов'язань, а також роботи чи послуги, надані особі, уповноваженій на виконання функцій держави або місцевого самоврядування¹⁷.

Останнім часом доволі часто можна почути словосполучення “цифровий актив”, який іноді використовується як синонім словосполучення “віртуальний актив”. З огляду на відсутність єдності у підходах до визначення розглядуваних понять водночас, на нашу думку, ці поняття варто розмежовувати. У науковій літературі поняття “цифровий актив” трактується дослідниками широко, у контексті всеохопної цифровізації, диджиталізації та процесу оцифрування. При цьому “цифровий актив” розглядається як складне утворення, що поєднує два самостійні елементи, а саме концепт “цифровий”, як ознаку електронної форми існування, та концепт “актив”, як вияв майнової цінності конкретного цифрового об'єкта для його власника або тримача. Тому цифрові активи можна розглядати як

комп'ютерне оцифрування у вигляді цифрових активів фінансової, бухгалтерської, податкової, банківської інформації, цифрового контенту тощо, які унікально ідентифіковані, включаючи й фотографії, що створює умови для переведення інформації в цифрову форму з подальшим інтегруванням у інтелектуальну платформу управління інформацією та створення внутрішньокорпоративного документообігу на цифрових носіях¹⁸.

У 2022 р. був ухвалений Закон України № 2074-IX “Про віртуальні активи”, у п. 1 ч. 1 ст. 1 якого закріплено визначення поняття “віртуальний актив”, як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних у електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальні активи можуть бути незабезпеченими, тобто такими, що не посвідчують майнових прав, або забезпеченими – які підтверджують наявність майнових прав (ст. 4 Закону)¹⁹.

¹⁶ Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: Закон України від 10 листопада 2015 р. № 772-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19>> (дата звернення 23.07.2025).

¹⁷ Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>> (дата звернення 23.07.2025).

¹⁸ Бутнік-Сіверський (н 15) 94, 95.

¹⁹ Про віртуальні активи: Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2074-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>> (дата звернення 23.07.2025).

Визначення поняття “віртуальний актив” міститься також у п. 13 ч. 1 ст. 1 Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення”. Згідно з Законом віртуальний актив – цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей²⁰. Варто звернути увагу, що цей закон має специфічний предмет регулювання. Як сказано в преамбулі, він спрямований на захист прав і законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України № 2074-IX від 17.02.2022 “Про віртуальні активи” є спеціальним законом, що спрямований на регулювання правовідносин, що виникають у зв’язку з оборотом віртуальних активів в Україні, визначає права та обов’язки учасників ринку віртуальних активів, засади державної політики у сфері обороту віртуальних активів. Отже, незважаючи на те, що цей Закон України так і не набрав чинності, на сьогодні фактично він є єдиним джерелом правового регулювання розглядуваної сфери суспільних відносин, яке використовується на практиці правозастосовниками. Крім того, у ст. 1 цього Закону України міститься дванадцять визначень понять, які мають важливе значення для усвідомлення правового смислу важливих для правозастосування термінів. Однак Закон не містить визначення поняття “криптовалюта”.

Аналіз двох наведених вище точок зору науковців і законів України дає змогу чітко розмежувати поняття “цифровий актив” і “віртуальний актив”. Якщо перший стосується активу в електронній формі як майнової цінності (фінансової та нефінансової), то друге поняття є вужчим. Законодавець визначає його як цифрове вираження вартості – нематеріальне благо, що є об’єктом цивільних прав, представлене сукупністю даних у електронному форматі та мають цінність для оплати, інвестування, обміну, переказу, продажу в цифровому середовищі. Найяскравішим прикладом віртуального активу є криптовалюта (або криптоактиви).

Що стосується поняття “криптовалюта”, то вперше у світі зведені вимоги до криптовалют були визначені у Регламенті ЄС № 2023/1114 від 31 травня 2023 р. про ринки криптоактивів. Під криптоактивами розуміється цифрове представлення вартості або прав, які можуть принести значні вигоди учасникам ринку, включаючи їх роздрібних власників та які можуть бути передані або збережені в електронному вигляді із використанням техноло-

²⁰ Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 р. № 361-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20>> (дата звернення 23.07.2025).

гії розподіленого реєстру або подібної технології (п. 5 ч. 1 ст. 3)²¹. Причому Регламент класифікує криптоактиви на три типи. Перший тип складається з криптоактивів зі стабільною вартістю, які прив'язуються тільки до однієї офіційної валюти. Функція таких криптоактивів дуже схожа на функцію електронних грошей, а ці криптоактиви є електронними сурогатами монет і банкнот і використовуються для здійснення платежів. Другий тип криптоактивів стосується “токенів, прив'язаних до активів”, які прагнуть стабілізувати свою вартість, прив'язуючись до іншої цінності або права, або їх комбінації, включаючи одну або кілька офіційних валют, які є законним платіжним засобом. Нарешті, третій тип включає криптоактиви, за винятком токенів, прив'язаних до активів, і токенів електронних грошей, і охоплює широкий спектр криптоактивів, включаючи утилітарні токени, які надають доступ до послуг або ресурсів (п. 18 преамбули)²². Треба звернути увагу на те, що, як зазначив В. Ганган, визначення поняття, яке міститься в згадуваному Законі № 2074-IX, треба узгодити з міжнародними зобов'язаннями України та Регламентом № 2023/1114 від 31 травня 2023 р. про ринки криптоактивів, в якому міститься різний категоріальний та понятійний апарат, що обумовлює доцільність уточнення визначення ключового терміна – “віртуальні активи”, врахувавши особливості технології розподіленого реєстру²³.

Відсутність уніфікованих законодавчих і доктринальних підходів щодо визначення досліджуваних понять на національному та міжнародному рівні, у поєднанні з відносною новизною розглядуваних феноменів, зумовлює виникнення значної кількості проблемних питань щодо усвідомлення їх правової природи, аналізу як цифрових речей і різновиду майна, визначення нематеріальними майновими благами, які існують у електронному вигляді та виражають цінність або договірні права тощо²⁴.

Не занурюючись у докладний розгляд правової природи віртуальних активів, адже це значно виходить за межі нашого дослідження, зазначимо, що 15 березня 2022 р. до КПК України були внесені зміни, відповідно до яких віртуальні активи стали предметом арешту майна. Тому в межах статті звернемо увагу на найбільш актуальні питання, пов'язані з порядком тимчасового вилучення та арешту криптоактивів у кримінальному провадженні. У цьому аспекті автори виокремлюють три ключові проблеми правозастосовного характеру: 1) визначення власника криптоактиву у випадку коли обов'язковою підставою для накладення арешту є наявність у власника ста-

²¹ Regulation (EU) 2023/1114 (n 1).

²² Regulation (EU) 2023/1114 (n 1).

²³ В Ганган, ‘Проблемні підходи впровадження в українську правову систему поняття “криптовалюта” в умовах інтеграційного процесу в ЄС’ [2023] 12 Юридичний науковий електронний журнал 475, 478.

²⁴ Р Майданик, ‘Цифрова річ як майно та її оборотоздатність’ [2025] 1(4) Цивілістична платформа 19–59 <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-19-59>; І Калаур, І Зайцева-Калаур, ‘Цифрова річ як об’єкт цивільних прав: законодавча модель правового режиму та доктринальні тенденції’ [2025] 1(4) Цивілістична платформа 6–18 <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-6-18>; К Некіт, ‘До питання про (не)ефективність сучасного підходу до врегулювання відносин щодо цифрових активів’ [2025] 1(4) Цивілістична платформа 60–71 <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-60-71>.

тусу підозрюваного, обвинуваченого; 2) визначення порядку тимчасового вилучення та арешту криптоактиву у випадку відсутності у нього ознак речового доказу або об'єкта спеціальної конфіскації; 3) можливість конфіскації криптоактиву як покарання або стягнення за цивільним позовом у рамках кримінального провадження.

Звертаючись до першого означеного питання, яке стосується проблеми визначення власника криптоактиву, зазначимо, що за приписами ч. 5, 6 ст. 170 КПК України арешт з метою забезпечення конфіскації майна як виду покарання, а також забезпечення відшкодування шкоди, завданої внаслідок кримінального правопорушення (цивільний позов) накладається виключно на майно підозрюваного, обвинуваченого, засудженого або юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, або особи, яка в силу закону несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діями вищеперелічених осіб.

Отже, на відміну від накладення арешту з метою забезпечення збереження речових доказів або спеціальної конфіскації, де ключовою є об'єктивна пов'язаність певного майна з кримінальним правопорушенням (незалежно від особи власника), у випадку арешту з метою забезпечення конфіскації як виду покарання або відшкодування шкоди підставою для накладення арешту є встановлення належності майна конкретному власнику, щодо якого можливим є застосування кримінальної або цивільної відповідальності. Наведене зумовлює обов'язкову необхідність визначення порядку встановлення особи власника криптоактивів.

Відповідно до ч. 3 ст. 6 Закону України № 2074-IX від 17.02.2022 “Про віртуальні активи”²⁵ власником такого віртуального активу є володілець ключа, крім випадків, якщо 1) ключ віртуального активу або віртуальний актив знаходиться на зберіганні у третьої особи відповідно до умов правочину між зберігачем і власником цього віртуального активу; 2) віртуальний актив передано на зберігання будь-якій особі відповідно до закону або рішення суду, що набрало законної сили; 3) ключ до віртуального активу набуто особою неправомірно. Іншими словами, особа, яка має доступ до гаманця, може увійти до нього та здійснити з нього транзакції, є його власником, оскільки здійснює фактичний контроль над віртуальними активами.

Водночас на практиці визначення та підтвердження власника криптоактивів (криптогаманців) шляхом установлення власника ключа віртуального активу істотно ускладнене через анонімність і децентралізований характер технології розподіленого реєстру. Часто ключем віртуального активу є так звана seed-фраза, або фраза відновлення, яка складається з 12 слів англійською мовою. Вони можуть мати будь-який вигляд, перебувати одночасно у володінні декількох осіб, що унеможливорює однозначно ідентифікувати власника. Крім того, сам криптогаманець може бути предметом цивільно-правових договорів, тобто бути в управлінні третіх осіб.

²⁵ Про віртуальні активи (н 19).

Тому вважаємо обґрунтованим підхід, за яким саме лише виявлення seed-фрази або іншого ключа віртуального активу є недостатнім для достовірного висновку про належність певного криптоактиву особі. На нашу думку, для встановлення фактичного власника криптоактиву доцільним є застосування підходу, аналогічного до того, що застосовується для встановлення набуття права власності на необґрунтовані активи. Згідно з таким підходом особа набуває права власності на актив, якщо може прямо чи опосередковано вчиняти щодо таких активів дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними. Цей підхід базується на необхідності встановлення фактичного володіння, контролю та можливості розпоряджатися активами незалежно від того, чи наявна інформація щодо зареєстрованого права власності. У контексті визначення фактичного власника важливим є те, що особа має можливість визначати правову долю активів, надавати вказівки щодо використання активів, у будь-який інший спосіб контролювати активи через третіх осіб, які формально виступають власниками.

Яскравим прикладом використання такого підходу є вирок Вищого антикорупційного суду від 27.11.2024 у справі № 991/1512/23²⁶, яким встановлено право власності обвинуваченого на криптоактиви, які знаходились на двох мультивалютних гаманцях, шляхом детального дослідження обставин фактичного володіння цими активами: 1) виявлення фотозображення seed-фрази під час огляду мобільного телефону обвинуваченого; 2) виявлення часових збігів між створенням гаманців, фотографуванням seed-фраз і використанням криптовалютних додатків; 3) наявність повідомлень обвинуваченого в месенджері WhatsApp про переказ криптоактивів, які збігаються з фактичними переказами по виявлених гаманцях. Однак такий підхід є винятком, що зумовлює необхідність подальшого дослідження та опрацювання цієї проблематики.

Звертаючись до проблеми порядку тимчасового вилучення та арешту криптоактиву, можна зазначити, що в законодавстві України відсутнє правове регулювання порядку накладення арешту на криптоактиви, які зберігаються на окремих криптогаманцях. На практиці правоохоронні органи застосовують підхід, згідно з яким виявлені під час огляду гаманця криптоактиви переводяться на попередньо створений криптовалютний гаманець правоохоронного органу із відповідною фіксацією у протоколі огляду. Як зазначає В. Козій, у випадках, якщо викрадена криптовалюта знаходиться на криптовалютних гаманцях, які контролюються підозрюваним, то під час його затримання або в ході проведення обшуку криптовалюта має бути одразу переведена на криптовалютний гаманець, який контролюється органом досудового розслідування, чи одразу на криптовалютний гаманець потерпілого, із зазначенням про це у відповідних протоколах слідчих (роз-

²⁶ Вирок Вищого антикорупційного суду від 27 листопада 2024 р. у справі № 991/1512/23 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123349217>> (дата звернення 23.07.2025).

шукових) дій і подальшого негайного звернення до слідчого судді для її арешту та передачу на відповідальне зберігання потерпілому²⁷.

Однак, на нашу думку, такий підхід має низку недоліків, пов'язаних із відсутністю законодавчого регулювання порядку створення та функціонування криптовалютного гаманця правоохоронного органу, що суперечить вимогам ст. 19 Конституції України, згідно з якою органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України²⁸. Як слушно зазначає Д. Гресь, існує велика ймовірність, що сторона захисту переконуватиме суд про явну недопустимість речового доказу у вигляді криптовалюти, оскільки її вилучення здійснювалось не передбачуваним законом способом. Тому на сьогодні так необхідне ухвалення норм, які б регулювали порядок вилучення віртуальних активів, у тому числі шляхом їх переказу на спеціальні рахунки правоохоронних органів²⁹. За відсутності такого правового регулювання існує велика ймовірність довільного обрання та застосування органом досудового розслідування умов такого вилучення (вид гаманця, розмір комісії, вжиті заходи безпеки, наявність доступу третіх осіб), що може призвести до зловживань та підрве гарантії прав і законних інтересів учасників кримінального провадження.

Крім того, у випадку тимчасового вилучення та арешту криптоактивів з метою забезпечення конфіскації як виду покарання або цивільного позову такий підхід не узгоджується із вимогами ч. 2 ст. 167, ч. 5 ст. 237 КПК України, згідно з якими при проведенні огляду дозволяється вилучення лише речей і документів, які мають значення для кримінального провадження, та речей, вилучених з обігу. Як правильно зазначено колегією суддів Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду в ухвалі від 10 березня 2020 р. у справі № 991/1500/20³⁰, обшук (огляд) не може проводитись для відшукування майна, яке не має жодних ознак зв'язку з розслідуваним кримінальним правопорушенням, з метою його арешту для забезпечення конфіскації такого майна як виду покарання, оскільки це суперечить вимогам статей 167, 234, 236 КПК України. Для забезпечення можливої конфіскації як виду покарання арешт може накладатися тільки на майно підозрюваного, яке виявлене або розшукане за результатами проведення органом досудового розслідування заходів, передбачених ч. 1 ст. 170 КПК України (шляхом витребування необхідної інформації у Національного агентства України з питань виявлення,

²⁷ В Козій, 'Повернення вилученої у кримінальному провадженні криптовалюти потерпілому' [2023] 4 Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ 39–44.

²⁸ Конституція України від 28 червня 1996 р. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>> (дата звернення 23.07.2025).

²⁹ Д. Гресь, 'Особливості проведення обшуку у кримінальних провадженнях, пов'язаних з незаконним обігом криптовалюти: сучасні проблеми тактичного та процесуального характеру' [2024] 40 Збірник наукових праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди "Право" 159–165.

³⁰ Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 10 березня 2020 р. у справі № 991/1500/20 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88155788>> (дата звернення 23.07.2025).

розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб).

Отже, на нашу думку, тимчасове вилучення або арешт криптоактивів можливі виключно шляхом “блокування” таких активів криптобіржею, емітентом активу на гаманці власника за запитом органу досудового розслідування (у тому числі в порядку міжнародного співробітництва), а також шляхом переведення криптоактивів, які містять ознаки речового доказу або об’єкта спеціальної конфіскації, на криптовалютний гаманець правоохоронного або іншого органу державної влади (наприклад, Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів) відповідно до порядку, який має бути встановлений чинним законодавством України.

Щодо можливості конфіскації або стягнення криптоактиву за цивільним позовом. Метою вилучення та арешту криптоактивів, серед іншого, є їх конфіскація у власність держави або стягнення за цивільним позовом на користь потерпілого. У той же час чинне законодавство України не містить норм, які б установлювали порядок примусової реалізації таких рішень про конфіскацію або стягнення криптоактиву. Іншими словами, у разі прийняття рішення про конфіскацію або стягнення криптоактиву в державі відсутній юридично регламентований механізм, за допомогою якого можливо технічно реалізувати таке рішення.

Як зазначає В. Козій, важливим питанням, яке підлягає вирішенню, є питання про те, у який спосіб і в якому порядку має виконуватися конфіскація криптовалют. Очевидно, що цим мають займатися спеціально уповноважені та навчені особи підрозділів спеціально створеного державного органу, адже процедура конфіскації охоплює ряд специфічних дій. Такими є створення відповідних електронних гаманців і відновлення доступу до криптовалют за допомогою сид-фраз або закритих ключів; реєстрація облікових записів на онлайн-біржах криптовалют, обмін і продаж криптовалют на цих ресурсах; визначення валюти (гривня, долар США або євро чи інша фіатна валюта), на яку буде здійснено обмін криптовалют і виведення грошових коштів на рахунки держави³¹.

Відповідно до ч. 2 ст. 48 Кримінально-виконавчого кодексу України³² виконання покарання у виді конфіскації майна здійснюється органом державної виконавчої служби за місцезнаходженням майна відповідно до Закону України “Про виконавче провадження”³³. Відповідно до ч. 1 ст. 48 За-

³¹ В. Козій, ‘Конфіскація криптовалют (віртуальних активів) під час виконання судових рішень у кримінальному провадженні’ [2024] 69 Криміналістика і судова експертиза 72–84.

³² Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України № 1129-IV від 11 липня 2003 р. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>> (дата звернення 23.07.2025).

³³ Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>> (дата звернення 23.07.2025).

кону України “Про виконавче провадження” звернення стягнення на майно боржника полягає в його арешті, вилученні (списанні коштів з рахунків) і примусовій реалізації (пред’явленні електронних грошей до погашення в обмін на кошти, що перераховуються на відповідний рахунок органу державної виконавчої служби, рахунок приватного виконавця). Порядок реалізації арештованого майна визначений Наказом Міністерства юстиції України від 29.09.2016 № 2831/5³⁴.

Сукупний аналіз норм Закону України “Про виконавче провадження” і Наказу № 2831/5 дає підстави для висновку, що натепер у виконавця немає ні юридичних підстав, ні технічних можливостей для звернення стягнення на криптоактиви. За таких обставин вилучення криптоактивів матиме наслідком їх перебування у стані “перманентного арешту”, за якого захід забезпечення кримінального провадження діє, однак неможливо досягти його мети – реалізації рішення про конфіскацію або стягнення на користь держави або потерпілого.

Відповідно до п. 3 ч. 3 ст. 132 КПК України застосування заходів забезпечення кримінального провадження не допускається, у тому числі, якщо слідчий, дізнавач, прокурор не доведе, що може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, дізнавач, прокурор звертається із клопотанням. На нашу думку, в цьому контексті арешт криптоактивів без розробки та впровадження належної правової процедури їх конфіскації або стягнення за цивільним позовом суперечить вимогом п. 3 ч. 3 ст. 132 КПК України, оскільки не спрямований на виконання завдання, для якого він застосовується. Тому слід визнати неправильною практику звернення з клопотанням та накладення арешту на криптоактиви з цією метою.

Висновки. Цифрова трансформація глобальної економіки спричинила глибокі зміни у фінансовому секторі, зокрема, через стрімке поширення криптоактивів і віртуальних валют. Їх популяризація, нормативне урегулювання в ЄС та активне впровадження в Україні свідчать про незворотність інтеграції цифрових фінансових інструментів у технологічні та соціальні процеси. Україна, демонструючи високий рівень адаптації до цифрових інновацій, не лише утвердилася серед світових лідерів за використанням криптовалют, а й продовжує активно формувати власний цифровий фінансовий ландшафт. Ці тенденції вказують на революційну трансформацію фінансів і поступовий вихід криптоактивів за межі вузькопрофільного застосування, розширюючи їхню доступність для широкого загалу.

Попри свою інноваційність і потенціал, віртуальні активи становлять серйозні ризики, що формують нову конфігурацію викликів для фінансової безпеки держав. Їхня децентралізована природа, анонімність транзакцій

³⁴ Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна: наказ Міністерства юстиції України № 2831/5 від 29 вересня 2016 р. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1301-16>> (дата звернення 23.07.2025).

і відсутність інституційного контролю створюють сприятливе середовище для протиправної діяльності – від фінансування тероризму до шахрайства у віртуальному просторі. Статистичні показники й аналітичні звіти підтверджують тенденцію зростання кримінального використання криптовалют, зміщення фокусу злочинної активності з фіатної валюти на віртуальні активи та необхідність удосконалення вітчизняних законодавчих і правозастосовних механізмів. Усе це потребує системного реагування, нормативної адаптації та комплексного доктринального переосмислення підходів до регулювання не лише фінансового простору, а й суміжних сфер, передусім правоохоронної, які відіграють ключову роль у запобіганні та протидії злочинності в умовах цифровізації.

Термінологічна багатозначність понять “актив”, “цифровий актив”, “віртуальний актив”, “криптовалюта” та “криптоактив” потребує чіткого концептуального розмежування, оскільки їх правовий зміст і сфера застосування істотно варіюються. Відсутність уніфікованих підходів на національному та міжнародному рівнях ускладнює правозастосування та потребує доктринального й законодавчого уточнення.

Внесення змін до КПК України, що надали криптоактивам статусу предмета арешту майна, актуалізувало багато проблемних моментів, серед яких, зокрема, можна виокремити три ключові: проблема ідентифікації власника криптоактиву; проблема належної процедури тимчасового вилучення криптоактивів, якщо вони не мають ознак речового доказу чи об’єкта спеціальної конфіскації; проблема можливої конфіскації криптоактивів як форми покарання чи засобу виконання цивільного позову.

У кримінальному провадженні арешт криптоактивів із метою конфіскації чи відшкодування шкоди потребує достовірного встановлення їх належності підозрюваному або іншій відповідній особі. В умовах технологічної децентралізації та анонімності криптоактивів наявність ключа або seed-фрази недостатня для підтвердження права власності. Встановлення фактичного контролю, здатності розпоряджатися активом, а також опосередкованого впливу на його правову долю слід розглядати як альтернативний підхід, що уможливорює обґрунтовано визначати власника. Юридична практика вже демонструє застосування такого критерію, але його поширення потребує додаткового доктринального осмислення та нормативного закріплення.

Правове регулювання тимчасового вилучення та арешту криптоактивів в Україні натеper є фрагментарним і позбавленим правової визначеності. Цьому сприяє складна правова природа криптоактивів, їхня технічна децентралізація, непідготовленість слідчих, детективів, а відтак створюються ризики визнання отриманих доказів недопустимими, порушення прав учасників кримінального провадження та зловживань з боку органів досудового розслідування. Тому вважаємо, що здійснення арешту криптоактивів можливе виключно шляхом “блокування” таких активів криптобіржею, емітен-

том активу на гаманці власника за запитом органу досудового розслідування (у тому числі в порядку міжнародного співробітництва), а також шляхом переведення криптоактивів, які містять ознаки речового доказу або об'єкта спеціальної конфіскації, на криптовалютний гаманець правоохоронного або іншого органу державної влади (зокрема АРМА) відповідно до порядку, який має бути встановлений чинним законодавством України.

На сьогодні в Україні відсутній належний правовий механізм конфіскації або стягнення криптоактивів у межах кримінального провадження чи за цивільним позовом. Це призводить до правової колізії: захід забезпечення кримінального провадження (арешт майна) формально застосовується, однак фактичне виконання рішення про передачу активів у власність держави або потерпілого неможливе через брак нормативного регулювання та технічних умов. Така ситуація суперечить вимогам КПК України щодо цілей застосування заходів забезпечення, порушує принцип законності та права власників віртуальних активів. Отже, конфіскація криптовалюти повинна здійснюватися спеціальним уповноваженим державним органом чи особами, підготовленими до виконання технічно складних дій – від доступу до активів, створення електронних гаманців і обміну криптовалюти до переведення коштів на спеціально створені криптогаманці.

REFERENCES

Bibliography

Journal articles

1. Bokhenko V, 'Kryminolohichni ryzyky obihu kryptovaliut' [2021] 12 Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal 237 (in Ukrainian).
2. Butnik-Siverskyi O, 'Tsyfrovi ta virtualni aktyvy: metodolohiia, pravovi aspekty, nematerialni resursy' [2024] 2 Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti 95 (in Ukrainian).
3. Hanhan V, 'Problemni pidkhody vprovadzhennia v ukrainsku pravovu systemu poniattia "kryptovaliuta" v umovakh intehtatsiinoho protsesu v YeS' [2023] 12 Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal 475, 478 (in Ukrainian).
4. Hres D, 'Osoblyvosti provedennia obshuku u kryminalnykh provadzhenniakh, pov'iazanykh z nezakonnym obihom kryptovaliuty: suchasni problemy taktychnoho ta protsesualnogo kharakteru' [2024] 40 Zbirnyk naukovykh prats KhNPU imeni H. S. Skovorody "Pravo" 159–165 (in Ukrainian).
5. Kalaur I, Zaitseva-Kalaur I, 'Tsyfrova rich yak ob'iekt tsyvilnykh prav: zakonodavcha model pravovoho rezhymu ta doktrynalni tendentsii' [2025] 1(4) Tsyvilistychna platforma 6–18 <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-6-18> (in Ukrainian).
6. Karcheva H, Nikitchuk S, 'Virtualni innovatsiini valiuty yak valiuty maibutnoho' [2015] 2 Finansovyi prostir 23 (in Ukrainian).
7. Kozii V, 'Konfiskatsiia kryptovaliuty (virtualnykh aktyviv) pid chas vykonannia sudovykh rishen u kryminalnomu provadzhenni' [2024] 69 Kryminalistyka i sudova ekspertyza 72–84 (in Ukrainian).
8. Kozii V, 'Povernennia vyluchenoï u kryminalnomu provadzhenni kryptovaliuty poterpilomu' [2023] 4 Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav 39–44 (in Ukrainian).

9. Maidanyk R, 'Tsyfrova rich yak maino ta yii oborotozdatnist' [2025] 1(4) Tsyvilistychna platforma 19–59 <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-19-59> (in Ukrainian).
10. Nekit K, 'Do pytannia pro (ne)efektyvnist suchasnoho pidkhodu do vrehuliuвання vidnosyn shchodo tsyfrovoykh aktyviv' [2025] 1(4) Tsyvilistychna platforma 60–71 <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-60-71> (in Ukrainian).

Newspaper articles

11. Hroshi na kryptohamanets: u Lvovi vykryly skhemu nezakonnoho vyizdu za kordon (Vysokyi zamok, 27 travnia 2025 roku) <https://wz.lviv.ua/news/533357-u-lvovi-vykryly-skhemu-nezakonnoho-vyizdu-za-kordon-ta-zatrymaly-prychetnykh> (accessed 23.07.2025) (in Ukrainian).
12. Kuzmenko Yu, 'VAKS areshuvav 1,5 miliona dolariv kryptoaktyviv eksholovy Derzhspetsv'iazku' (Suspilne novyny, 30 lystopada 2023 roku) <<https://suspilne.media/629278-vaks-arestuvav-15-mln-kriptoaktiviv-eksgolovi-derzspeczvazku>> (accessed 23.07.2025) (in Ukrainian).
13. Mashai B, 'Bitcoin i zakony: perevahy ta ryzyky lehalizatsii kryptovaliut' (Slovo i Dilo, 21 lystopada 2019 roku) <<https://www.slovoidilo.ua/2019/11/21/kolonka/bohdan-mashai/finansy/bitkoin-zakoni-perevahy-ta-ryzyky-lehalizatsiyi-kryptovaliut>> (accessed 23.07.2025) (in Ukrainian).
14. Solomakha R, 'Kryptovaliuta ta kryminalni provadzhennia: nezvychni keisy sudovoi praktyky' (Iurydychna hazeta, 23 kvitnia 2024 roku) <<https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/kriptovaliuta-ta-kryminalni-provadzhennia-nezvichni-keisy-sudovoi-praktiki.html>> (accessed 23.07.2025) (in Ukrainian).
15. Spiimai mene, yakshcho zmozhes. Zlochyntsi dedali bilshe vykorystovuiut "kryptu" (Ekonomichna pravda, 24 sichnia 2024 roku) <<https://epravda.com.ua/weeklycharts/2024/01/24/709071>> (accessed 23.07.2025) (in Ukrainian).

Websites

16. Karpenko O, 'Kvartyra za kryptovaliutu: persha uhoda v Ukraini' (26 veresnia 2017 roku) <<https://ain.ua/2017/09/26/kvartyra-za-kryptovaliutu-persha-ugoda-v-ukrayini>> (accessed 23.07.2025) (in Ukrainian).
17. Kryptomilionery v ukrainskii politytsi: Skilky kryptovaliuty zadeklaruvaly ta vtratyly ukrainski chynovnyky? (Opendatabot 12 liutoho 2024 roku) <<https://opendatabot.ua/analytics/crypto-officials-2022>> (accessed 23.07.2025) (in Ukrainian).
18. Mintsyfry: Ukraina № 1 u sviti z vykorystannia kryptovaliut (01 veresnia 2020 roku) <<https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-ukrayina-1-u-sviti-z-vikoristannya-kriptovaliut>> (accessed 23.07.2025) (in Ukrainian).
19. Na 10 % pobilshalo kryptovaliut u deklaratsiiakh posadovtsiv za rik: Khto z ukrainskykh chynovnykiv zadeklaruvav naibilshe? (Opendatabot, 2 kvitnia 2025 roku) <<https://opendatabot.ua/analytics/crypto-2025>> (accessed 23.07.2025) (in Ukrainian).

Oksana Kaplina
Igor Parfyo

ISSUES OF PROVISIONAL SEIZURE AND ATTACHMENT
OF CRYPTO-ASSETS IN CRIMINAL PROCEEDINGS

ABSTRACT. The article addresses pressing issues relevant to modern law enforcement practices related to the provisional seizure and attachment of crypto-assets in criminal proceedings. The authors provide compelling arguments showing that the appeal of contemporary virtual digital technologies has prompted a rapid response from Ukraine's financial market to innovative developments. This has

not only facilitated their active integration into financial life but has also positioned Ukraine fifth in the global ranking of cryptocurrency usage. Based on the generalisation of law enforcement practices, the authors note that although virtual assets have become a powerful driver of financial innovation, the State faces significant security challenges and clear threats that require both reflection and legislative response. The article thus highlights the challenges faced by law enforcement agencies and courts related to incorporating virtual assets into the mechanism of criminal procedural evidence. The authors draw attention to the terminological challenges accompanying the formation of a new legal discourse: terms that were previously considered established are now being reconsidered, and the terminological framework remains in a formative stage. This particularly applies to concepts such as “asset,” “digital asset,” “virtual asset,” “cryptocurrency,” and “crypto-asset.” The central focus of the study is the legal challenges involved in the provisional seizure and attachment of crypto-assets within the framework of criminal proceedings. The authors emphasise three key issues in law enforcement practice: identifying the owner of the crypto-asset; determining the procedural order for its seizure and attachment; and defining the possibility of applying confiscation of crypto-assets either as a form of punishment or as a measure of ensuring a civil claim in the criminal proceedings.

KEYWORDS: criminal proceedings; cybercrime; measures to ensure criminal proceedings; criminal procedural evidence; digital evidence; virtual assets; attachment of crypto-assets; due process; financial and economic security; national security.